

პერსონალური მონაცემების დაცვის საერთაშორისო გამოცდილება

რეზიუმე

თანამედროვე დემოკრატიულ ქვეყნებში პერსონალური მონაცემების დაცვა ადამიანის ძირითად უფლებად განიხილება, ამ უფლების რეალიზებისთვის კი მნიშვნელოვანი ინსტიტუციური და საკანონმდებლო რეფორმები ხორციელდება. „ადამიანის ძირითადი უფლებების შესახებ“ ევროპის კავშირის ქარტიაში ცალკე მუხლი ეთმობა პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლებას, ხოლო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას ადამიანის ღირსების დაცვის წინაპირობად მიიჩნევს.

სტატიაში ხაზგასმულია, რომ პიროვნების ინტერესი, არ დაუშვას კერძო საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამჟღავნება და აკონტროლოს ამ ინფორმაციის გავრცელება, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების ერთ-ერთი უმთავრესი ასპექტია. კონსტიტუციით გარანტირებული უფლებების რეალიზებისთვის მნიშვნელოვანია მონაცემთა დამუშავება ხდებოდეს მხოლოდ კანონიერი საფუძველით.

სტატიაში აღნიშნულია, რომ პერსონალური მონაცემების დამუშავების კანონიერება და მაღალ სტანდარტებთან შესაბამისობა არსებითადაა დამოკიდებული მონაცემთა დამუშავების პრინციპების დაცვაზე.

მოცემულ სტატიაში განხილულია პერსონალური მონაცემების დაცვის საერთაშორისო გამოცდილება.

საკვანძო სიტყვები: პერსონალური მონაცემები; საერთაშორისო გამოცდილება; ევროკავშირი; ინფორმაციის დაცვა.

პირითადი ტექსტი

პერსონალური მონაცემების დაცვა ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში: ევროკავშირი ყოველთვის წარმოადგენდა მოწინავე გაერთიანებას პერსონალური მონაცემების დაცვის კუთხით. ამის მაგალითია პერსონალურ მონაცემთა დაცვის 1995 წლის 24 ოქტომბრის დირექტივა, რომელიც არაერთი წევრი სახელ-

გენალი იაშვილი

სტუ-ს პროფესორი

თამთა ლლონტი

სტუ-ს დოქტორანტი

მწიფოს შიდა საკანონმდებლო ჩარჩოს ჩამოყალიბებას დაედო საფუძვლად. ევროკავშირის ფუნდამენტურ უფლებათა ქარტიის მე-8 მუხლიც თავისი შინაარსით ინოვაციურია. ადამიანის უფლებათა სხვა საერთაშორისო დოკუმენტებისგან განსხვავებით, იგი აქცენტს აკეთებს არა პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობაზე, არამედ უშუალოდ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საგაღდებულო ხასიათზე. საკითხის განსაკუთრებული აქტუალობა თავისთავად გულისხმობს სხვადასხვა გამოწვევის დაძლევის აუცილებლობას. ერთ-ერთ ასეთ გამოწვევას მონიტორინგის განმახორციელებელი ორგანოს აბსოლუტური დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფა წარმოადგენს. გამომდინარე იქიდან, რომ აღნიშნული ინსტიტუტის როლი ერთობ მაღალია არსებული კანონმდებლობის პრაქტიკული რეალიზების კუთხით, საჭიროა, ზედმიწევნით გათვალისწინებული იყოს მისი ეფექტური ფუნქციონირებისათვის საჭირო ბერკეტები. ევროკავშირის პერსონალური მონაცემების დაცვის დირექტივის თანახმად, აბსოლუტური დამოუკიდებლობა წარმოადგენს საზედამხედველო ორგანოსათვის დამახასიათებელ საგაღდებულო კომპონენტს, რომლის გარეშეც გაუმართლებელი იქნებოდა მსგავსი ხასიათის ინსტიტუტის არსებობა [1].

ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების პრაქტიკის გათვალისწინებით, იკვეთება განსხვავებული დამოკიდებულება, რომელიც თავისი შინაარსით, რიგ შემთხვევაში, ინოვაციურია, ხოლო რიგ შემთხვევაში, დირექტივის მოთხოვნათა არასრულყოფილ შესრულებას წარმოადგენს. საუკეთესო პრაქტიკისა და გამოვლენილი ხარვეზების გაცნობა საშუალებას მოგვცემს, ნათლად დავინახოთ მონიტორინგის განმახორციელებელი ორგანოს როლი და ადგ-

ილი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სფეროში, ასევე, ის მახასიათებლები, რომლებიც შესაძლებელია გააჩნდეს როგორც კანონმდებლობით, ისე პრაქტიკულად დამოუკიდებელ ინსტიტუტს. ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში განსხვავებული მიდგომა არსებობს პერსონალურ მონაცემთა ინსპექტორის არჩევისა თუ თანამდებობაზე დანიშვნის საკითხებთან მიმართებით. უმთავრეს განმასხვავებელ ნიშანს მიმდინარე პროცესებში სახელმწიფო ხელისუფლების სხვადასხვა შტოს როლი და მნიშვნელობა წარმოადგენს. არსებობს შემთხვევები, როდესაც საზედამხედველო ორგანოს ფორმირების პეროგატივა მთლიანად საკანონმდებლო ხელისუფლებას ენიჭება (გერმანია, სლოვენია), ხოლო რიგ შემთხვევებში, პარლამენტში წარმოდგენილი უმრავლესობისა და უმცირესობის დეპუტატთა სრული კონსენსუსი ქმნის საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების წინაპირობას (საბერძნეთი). ზოგიერთი სახელმწიფოს გამოცდილებით, მონაცემთა დაცვის ინსტიტუტის დაკომპლექტებას ერთპიროვნულად ახორციელებს მთავრობა (ირლანდია, ლუქსემბურგი), ან აღნიშნული ინსტიტუტი მთლიანად იუსტიციის სამინისტროზეა მიბმული (დანია, ლატვია). არსებობს მოსაზრება, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლების აქტიური როლი პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის თანამდებობაზე გამწესებისას, საფრთხეს უქმნის ამ ორგანოს დამოუკიდებლობას.

საერთაშორისო პრაქტიკის თანახმად, ასევე აპრობირებულ მეთოდს წარმოადგენს ე.წ. შერეული მოდელი, რომელიც საზედამხედველო ორგანოს ფორმირების მიზნებისათვის მოიაზრებს ხელისუფლების სამივე შტოს აქტიურ ჩართულობას და კოორდინირებულ მუშაობას (საფრანგეთი, ესპანეთი, პორტუგალია, ბელგია). თუმცა, აღნიშნულ შემთხვევაში, მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იყოს ის მიზნები, რომლებიც პლურალისტური დანიშვნის პროცედურის შემოღებას ემსახურება და არ იკვეთებოდეს მთავრობის მხრიდან პირდაპირი ან არაპირდაპირი ზეგავლენის განხორციელების შესაძლებლობა საბოლოო გადაწყვეტილების მიმღებ პირებზე.

თანამდებობიდან გათავისუფლების შემთხვევაში, არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება დანიშვნის ვადას, უფლებამოსილ ორგანოსა და

კონკრეტული გარემოების არსებობას, რომელიც საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების საფუძველს წარმოადგენს. ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა გამოცდილების თანახმად, ვხვდებით შემთხვევებს, როდესაც პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის თანამდებობაზე გამწესება 5-7 წლამდე ვადით ხორციელდება. კანონი არ ითვალისწინებს არც მისი ხელმეორედ არჩევის და არც თანამდებობიდან დათხოვნის შესაძლებლობას (იტალია).

რიგ შემთხვევებში, კანონმდებლობა ზუსტად განსაზღვრავს იმ გარემოებათა ამოწურავე ჩამონათვალს, რომლებიც მონიტორინგის განმახორციელებელი ორგანოს თანამდებობიდან გათავისუფლების პროცედურის წამოწყების საფუძველია. ასევე, დამატებითი გარანტიის სახით, აწესებს იმავე წესების მოქმედების ვალდებულებას, რომლებიც პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის დანიშვნისას გამოიყენებოდა (სლოვენია, პოლონეთი). მაშინ, როდესაც ზემოთ წარმოდგენილი პროცედურები მიზნად ისახავს მიმდინარე პროცესების პოლიტიკური ზემოქმედებისგან მაქსიმალურად გათავისუფლებას, შემთხვევა, როდესაც მთავრობას ენიჭება უფლებამოსილება, ყოველგვარი წინაპირობის არსებობის გარეშე მიიღოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის თანამდებობიდან გათავისუფლების გადაწყვეტილება (ირლანდია), ცალსახად ეჭვქვეშ აყენებს მონიტორინგის განმახორციელებელი ორგანოს დამოუკიდებლობის საკითხს [2].

როგორც დანიშვნის, ისე გათავისუფლების პროცედურების კუთხით დამატებითი გარანტიების შექმნის მიზნით, ერთობ საინტერესოა შემთხვევა, როდესაც პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის დამოუკიდებლობა გარანტირებულია ქვეყნის უმაღლესი საკანონმდებლო აქტით – კონსტიტუციით (საბერძნეთი, პორტუგალია), ან მონიტორინგის განმახორციელებელი ორგანოს სამართლებრივი ბუნება ზედმიწევნით ნათლად და მკაფიოდ არის განსაზღვრული არსებული კანონმდებლობით (ესპანეთი, მალტა).

ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა გამოცდილების თანახმად, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის დაფინანსების წყაროს შესაძლებელია მხოლოდ ერთი ან ერთდროულად რამდენიმე წყაროდან მომდინ-

არე ფინანსური რესურსები წარმოადგენდეს. ზოგადი წესის თანახმად, საზედამხედველო ორგანო ფინანსდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი ასიგნებიდან (იტალია, საფრანგეთი, პოლანდია, ესტონეთი). თუმცა, არსებობს შემთხვევები, როდესაც იგი კონკრეტული სახელმწიფო სტრუქტურისათვის განკუთვნილ ბიუჯეტზეა მიბმული. ასეთ სტრუქტურას, რიგ შემთხვევებში, იუსტიციის სამინისტრო წარმოადგენს.

ევროკავშირის რეგულაციები მონაცემთა დაცვის შესახებ - 2018 წლის 25 მაისს ძალაში შევიდა ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაცია:

1. რეგულაციას პერსონალურ მონაცემთა დაცვა სრულიად ახალ საფეხურზე გადაჰყავს და მიზნად ისახავს ტექნოლოგიური პროგრესისა და თანამედროვე გამოწვევების პირობებში ინდივიდების უფლებების სათანადო დაცვას. რეგულაცია ამკვიდრებს ისეთ ახალ პრინციპებს, როგორიცაა მონაცემთა დამუშავებელი ორგანიზაციების ანგარიშვალდებულება, მონაცემთა პორტირება, მონაცემთა უსაფრთხოების დარღვევის შეტყობინების ვალდებულება და სხვა. რეგულაცია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში პირდაპირ მოქმედებს და არ საჭიროებს ეროვნულ კანონმდებლობაში ასახვას. [3]

2. იგი აწესებს ევროკავშირის მთელ ტერიტორიაზე მონაცემთა დაცვის ერთიან სავალდებულო წესებს, რაც გამორიცხავს ამა თუ იმ საკითხის რადიკალურად განსხვავებულ მოწესრიგებას. ეს მონაცემთა დამუშავებელ ორგანიზაციებს გაუმარტივებს ევროკავშირის ტერიტორიაზე საქმიანობას და მონაცემთა დამუშავების წესების დაცვას. მნიშვნელოვანია, რომ რეგულაცია ვრცელდება არა მხოლოდ ევროკავშირში რეგისტრირებულ, არამედ იმ ორგანიზაციებზეც, რომლებიც არ არიან რეგისტრირებული ევროკავშირში, თუმცა ამუშავებენ ევროკავშირში მყოფი პირების მონაცემებს. ევროკავშირთან გადრმავებული სავაჭრო ურთიერთობების გათვალისწინებით, რეგულაცია ვრცელდება ცალკეულ ქართულ ორგანიზაციებზეც. ვინაიდან რეგულაციის წესების დარღვევისთვის საკმაოდ მაღალი სანქციებია გათვალისწინებული, მნიშვნელოვანია, ორგანიზაციებმა იცოდნენ, რა ვალდებულებები ეკისრებათ და როგორ უნდა უზრუნველყონ მათი

საქმიანობის რეგულაციასთან შესაბამისობა.

ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაცია ვრცელდება ევროკავშირში რეგისტრირებულ ნებისმიერ ორგანიზაციაზე, რომელიც საქმიანობის ფარგლებში ამუშავებს პერსონალურ მონაცემებს. სხვა ქვეყნებში, მათ შორის, საქართველოში რეგისტრირებულ ორგანიზაციებზე, რეგულაცია ვრცელდება იმ შემთხვევაში, თუ მათ აქვთ ფილიალი/წარმომადგენლობა ევროკავშირის ტერიტორიაზე ან ამუშავებენ ევროკავშირის ტერიტორიაზე მყოფი პირების მონაცემებს მათთვის მომსახურების ან პროდუქციის შეთავაზების მიზნით [4].

სიახლეს წარმოადგენს ანგარიშვალდებულების პრინციპი, რომელიც მკაფიოდ მიუთითებს, რომ ორგანიზაცია პასუხისმგებელია დამუშავების ყველა პრინციპის დაცვაზე და უნდა შეეძლოს ამის დადასტურება. რეგულაციის პრინციპების დასაცავად რეკომენდირებულია: მონაცემთა დაცვის/ინფორმაციული უსაფრთხოების პოლიტიკის შემუშავება; პერსონალური მონაცემების, დამუშავების საფუძვლებისა და მონაცემთა მიმართ შესრულებული მოქმედებების აღრიცხვა; მონაცემთა დამუშავების პროცესში ჩართული თანამშრომლების ინფორმირება/გადამზადება; მონაცემთა დამუშავებასთან დაკავშირებული დოკუმენტების განსაზღვრული ვადით შენახვა; მონაცემთა დამუშავებასთან დაკავშირებული რისკების შეფასება; მონაცემთა შენახვის ვადებისა და შესაბამისი პროცედურების განსაზღვრა. აღსანიშნავია, რომ განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემების დამუშავებისთვის პირის თანხმობის მოპოვებისას მიზანშეწონილია თანხმობა გამოხატულ იქნას წერილობით, ელექტრონული ფორმით ან სხვა ისეთი საშუალებით, რომლითაც ნათლად დადგინდება პირის ნება.

დასკვნა

წარმოდგენილ სტატიაში განხილულია პერსონალური მონაცემების დაცვის საერთაშორისო გამოცდილება. განსაკუთრებით ხაზგასმულია ევროკავშირის გამოცდილება. აღნიშნულია, რომ ევროკავშირის ქარტიაში პერსონალურ მონაცემთა დაცვის, როგორც დამოუკიდებელი ფუნდამენტური უფლების ცალსახად განსაზღვრა წარმოადგენს 21-ე საუკუნის ტექნოლოგიური პროგრესის გამოძახილს,

ეკონომიკური თეორიის პრობლემები

რომლის ფონზეც კიდევ ერთხელ იკვეთება ყველა ძირითადი უფლების განუხრელი დაცვის საჭიროება. ევროკავშირის პერსონალური მონაცემების დაცვის დირექტივის თანახმად, აბსოლუტური დამოუკიდებლობა წარმოადგენს საზედამხედველო ორგანოსათვის დამახასიათ-

ებელ სავალდებულო კომპონენტს. დასახული მიზნის მისაღწევად, საჭიროა ზედმიწევნით დარეგულირდეს ინსპექტორის თანამდებობაზე დანიშვნისა და გათავისუფლების პროცედურები და მინიჭებული უფლებამოსილების ხარისხი.

ბამოყენებული ლიტერატურა

1. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის აპარატი – „პერსონალური მონაცემების დაცვა“. თბილისი. 2017;
2. Habermas A. - The theory of communicative action. Reason and the rationalization of society. UK, 2006;
3. გოშაძე კ. – “პერსონალურ მონაცემთა დაცვისა და დამუშავების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი გარანტიები”. დისერტაცია. თბ. 2017;
4. <https://www.personaldata.ge/ka> . უკანასკნელად გადამოწმებული იქნა 04.03.2020

The International experience of personal data protection

Genadi Iashvili, Professor of GTU

Tamta Glonti, PhD Student of GTU

Summary

In modern democracies, the protection of personal data is seen as a basic human right and important institutional and legislative reforms are being implemented to realize this right. A separate article in the European Union Charter on Fundamental Human Rights deals with the right to protection of personal data and the European Court of Human Rights regards the inviolability of personal life for the protection of human dignity.

The article emphasizes that the individual's interest in preventing the disclosure and control of the dissemination of private information is one of the key aspects of the right to privacy. For the realization of the rights guaranteed by the Constitution, it is important to process data only on a legal basis.

The article notes that the legality of the processing of personal data and compliance with high standards are substantially dependent to the principles of data processing.

In this article is discussed the international experience of personal data protection.

Keywords: Personal information; International experience; European Union; Information protection.